

Lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst

III. ÚS 11/04

> Ve vztahu k osobám veřejně známým, či politicky činným Ústavní soud vychází z přesvědčení, že právo kritiky, zakotvené v čl. 17 odst. 2 Listiny a čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, které je neoddělitelnou součástí svobody projevu a práva na informace, musí respektovat rovnováhu mezi tímto právem a osobnostními právy konkrétního subjektu a nemůže překračovat určité hranice spojené s atributy demokratické společnosti. Takto vymezené mantinely ve vztahu k fyzické osobě, která jedná či vystupuje jako "veřejná osobnost", jsou širší, než ve vztahu k osobě soukromé. Toto nazírání není důsledkem jakési "degradace" ochrany osobnostních práv politika, ale je přirozeným důsledkem jeho rozhodnutí učinit své jednání předmětem veřejné pozornosti, čímž se samozřejmě politik vědomě vystavuje pozorné a ne vždy objektivní kontrole svého jednání a chování, a to jak ze strany svých voličů či členů stejné politické strany, tak, a to zejména, ze strany politické opozice, novinářů i všech občanů. Nevyhnutelnou stránkou výkonu veřejné funkce je tedy nutnost větší míry tolerance k negativním postojům či hodnocením, kterým se osoba veřejně činná vystavuje přijetím této funkce, a nikoli v neposlední řadě i srozumění takové osoby se snášením důsledků vyvozených z její společenské a politické odpovědnosti. Zda je skutečně ochotna konkrétní fyzická osoba tyto nepříjemné stránky svého postavení snášet či nikoli záleží na jejím vlastním uvážení.

V dané věci se stěžovatelka domáhala žalobou na ochranu osobnosti zadostiučinění a omluvy za výroky, kritizující její činnost ve funkci starostky obce. Obecné soudy její žalobu zamítly, Ústavní soud ČR její ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou. <

Ústavní soud

rozhodl dne 17. února 2005 mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu ve věci ústavní stížnosti O. Z., zastoupené JUDr. K. J., advokátem, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 14. října 2003 č. j. 1 Co 247/2003-214, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení a města Nová Role jako vedlejšího účastníka, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

Stěžovatelka v ústavní stížnosti napadá rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 10. 2003 č. j. 1 Co 247/2003-214, kterým byl potvrzen rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 28. 5. 2003 č. j. 19 C 33/2002-196, jímž byla zamítnuta žaloba stěžovatelky (v dřívějším řízení "žalobkyně") na ochranu osobnosti podaná proti městu Nová Role (v dřívějším řízení "žalovaný"), a tvrdí, že napadeným rozhodnutím, jakož i řízením, které mu předcházelo, došlo k porušení jejího práva na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jejího jména tak, jak je garantuje čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

V odůvodnění ústavní stížnosti stěžovatelka rekapituluje průběh dosavadního pravomocně skončeného řízení před obecnými soudy, a polemizuje s jejich právními závěry, které podle jejího názoru, nemají oporu v provedeném dokazování.

Své tvrzení o nesprávně a neúplně zjištěném skutkovém stavu v předmětné věci stěžovatelka opírá zejména o pokyn obsažený v rozhodnutí dovolacího soudu, který poté, co vyhověl dovolání stěžovatelky a zrušil napadené rozhodnutí odvolacího soudu, uložil soudu nižšího stupně zabývat se otázkou, zda v posuzované věci byla informace, týkající se nepříznivě stěžovatelky, objektivní či nikoli, a zda taková informace mohla zasáhnout do osobnostních práv stěžovatelky. Tento pokyn údajně nebyl oběma soudy nižších stupňů v opakovaném řízení respektován.

Ústavní soud si pro posouzení důvodnosti námitek stěžovatelky vyžádal zapůjčení spisu vedeného Krajským soudem v Plzni pod sp. zn. 19 C 33/2002, z něhož zjistil následující skutečnosti:

Stěžovatelka se žalobou proti městu Nová Role, zastoupeného starostou V. H., domáhala toho, aby žalovaný jí a deníku Karlovarské noviny zaslal omluvu ve znění v této žalobě uvedené, a uhradil jí částku 300.000,-Kč jako přiměřené zadostiučinění za "nepravdivé a zcela smyšlené výroky", které byly uveřejněny v článku Karlovarských novin ze dne 19. 1. 2000.

Na č. l. 21 spisu je založeno sdělení Okresního státního zastupitelství v Karlových Varech ze dne 13. 10. 2000, v němž se na základě předchozího dotazu soudu uvádí, že ve věci trestního oznámení žalovaného směřující proti stěžovatelce nebylo dosud rozhodnuto.

Na č. l. 1 je založen výtah z 9. (mimořádného) zasedání městského zastupitelstva v Nové Roli, konaného dne 19. 1. 2000, kde se pod bodem 09/07 uvádí, že městské zastupitelstvo "vzalo na vědomí zprávu tajemníka z 29. 12. 1999 ve věci stanovení a čerpání platů a odměn s tím, že výsledky příslušných šetření a kontrol budou opětovně projednány".

Na č. l. 53-54 je založena "zpráva tajemníka městského úřadu V. D. k jednání rady města ze dne 29. 12. 1999", kterou jmenovaný tajemník zpracoval na základě požadavku vyplývajícího z jednání městského zastupitelstva ze dne 13. 12. 1999 ve věci stanovení a čerpání platů a odměn členů městského zastupitelstva v předcházejícím volebním období.

Na č. l. 67-71 se nachází "Stanovisko ke zprávě tajemníka Městského úřadu Nová Role" podepsané Mgr. J. K., ředitelem odboru pro místní správu Ministerstva vnitra ČR.

Rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 5. 2001 sp. zn. 19 C 26/2000 bylo vyhověno žalobě stěžovatelky (na č. l. 93). Vyhovující výrok tohoto rozsudku byl doplněn "rozsudkem" (správně usnesením) téhož soudu ze dne 25. 5. 2001 sp. zn. 19 C 26/2000 (na č. l. 101).

Po odvolání žalovaného rozhodoval ve věci samé Vrchní soud v Praze, který rozsudkem ze dne 14. 8. 2001 č. j. 1 Co 167/2001-111, změnil rozsudek soudu prvního stupně ve spojení s doplňujícím "rozsudkem" ve vyhovujících výrociích tak, že žalobu stěžovatelky zamítl.

Ve věci rozhodoval rovněž dovolací soud, který rozsudkem ze dne 9. 4. 2002 č. j. 28 Cdo 1863/2001-127 zrušil předcházející rozhodnutí soudů obou stupňů, včetně doplňujícího usnesení, a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

V odůvodnění zrušujícího rozhodnutí se dovolací soud zabýval tím, co je možné chápat pod pojmem "neoprávněný zásah do práv chráněných ustanovením § 11 a následujících občanského zákoníku", a po shrnutí dosavadních skutkových zjištění uložil krajskému soudu, aby před rozhodnutím ve věci samé objasnil, "zda ze strany žalovaného města objektivně došlo ke sdělení či šíření nepravdivých tvrzení anebo obvinění, jaké bylo jejich přesné (konkrétní) znění, a zda tato tvrzení, resp. obvinění podle jejich obsahu, formy a cíle lze považovat jen za upozornění nebo podnět orgánů nebo činitelů žalovaného, adresované orgánům činným v trestním řízení, a to k objasnění či prošetření sdělených okolností anebo zda tu šlo i o tvrzení a obvinění sledující nejen upozornění orgánům činným v trestním řízení, ale také o šíření obvinění žalobkyně z údajné trestné činnosti na základě městem tvrzeného vážného podezření".

Krajský soud v Plzni nejprve usnesením ze dne 3. 3. 2003 sp. zn. 19 C 33/2002 nepřipustil změnu žaloby s odůvodněním, že stěžovatelka požaduje nyní víc, než požadovala v návrhu, o němž bylo dosud vedeno dokazování, jehož výsledky však nedovolují pokračovat v řízení o změněném žalobním návrhu, a to ani s ohledem na závazný právní názor Nejvyššího soudu ČR, a po doplnění dokazování rozhodl ve věci samé rozsudkem ze dne 28. 5. 2003 sp. zn. 19 C 33/2002 tak, že žaloba stěžovatelky o uložení povinnosti omluvy stěžovatelce a jejího zveřejnění v deníku Karlovarské noviny a rozsudečným požadavkem náhrady nemajetkové újmy ve výši 50.000,- Kč s příslušenstvím se zamítá.

Jak vyplývá z odůvodnění shora citovaného rozsudku, soud prvního stupně vzal za prokázané, že stěžovatelka byla činná v komunální politice nejprve jako členka bývalého Městského národního výboru, poté byla zvolena jeho tajemnicí, a v komunálních volbách byla zvolena starostkou města. Tuto funkci zastávala do 17. 4. 1999, ale i poté zůstala činná jako členka zastupitelstva města, a to až do nových komunálních voleb v roce 2002, kdy již veřejnou funkci nezískala. Současné vedení města pověřilo dne 13. 12. 1999 tajemníka V. D. k vypracování zprávy ve věci stanovení a čerpání odměn členů bývalého městského zastupitelstva. Tuto zprávu pak na svém neveřejném zasedání dne 5. 1. 2000 schválila Rada města Nová Role, která se rozhodla ji zveřejnit na jednání městského zastupitelstva, jež bylo přenášeno kabelovou televizí. Ještě před jednáním byla v deníku Karlovarské noviny zveřejněna zpráva, že vedení radnice podává trestní oznámení na bývalou starostku. Obsah zprávy vycházel ze zprávy výše jmenovaného tajemníka města, který se také v tomto článku v souladu se svou zprávou vyjádřil k údajné trestné činnosti stěžovatelky. Ze záznamů Policie ČR vyplynulo, že proti stěžovatelce žádné trestní stíhání nebylo vedeno. K žádosti tajemníka sdělilo Ministerstvo vnitra ČR, odbor pro místní správu, své stanovisko k trestnímu oznámení, jehož obsahem je sdělení, že zpráva, v níž se upozorňuje na porušení platných právních předpisů bývalou starostkou a bývalým tajemníkem, je opodstatněná, ale že všechna tato rozhodnutí, i nesprávná, byla učiněna Radou města, jako kolektivním orgánem.

Soud prvního stupně v návaznosti na právní závěr dovolacího soudu se v dalším řízení zabýval tím, "zda ze strany žalovaného objektivně došlo ke sdělení či šíření nepravdivého tvrzení anebo obvinění, které zasáhlo práva chráněná ustanovením § 11 a následujících občanského zákoníku", a zjišťoval, jaké bylo konkrétní znění těchto tvrzení, případně obvinění, a zda toto tvrzení lze podle jeho obsahu, formy a cíle považovat za upozornění nebo podnět orgánu nebo činitelů města adresované orgánům činným v trestním řízení, a to k objasnění či prošetření sdělených okolností, anebo zda šlo o tvrzení a obvinění sledující mimo jiné též šíření obvinění stěžovatelky z její údajné trestné činnosti na základě žalovaným městem tvrzeného vážného podezření".

Soud prvního stupně z výsledků provedeného dokazování vzal za prokázané, že "předmětná zpráva tajemníka D. byla vypracována na základě požadavku městského zastupitelstva, jejímž účelem bylo podrobit kritice nedostatky a závady zjištěné v konkrétní oblasti samosprávy; jedná se přitom o výkon práva kritiky, a to přiměřené co do obsahu i formy, která nevybočuje z mezí nutných k dosažení sledovaného účelu. Za použití listinných podkladů soud prvního stupně dovodil, že se kritika stěžovatelky dotýká výlučně té oblasti jejího působení, která byla spojena s výkonem její tehdejší veřejné funkce. Proto zjištění obsažená ve zprávě považoval soud za upozornění a podnět orgánům činným v trestním řízení, což podle jeho názoru koresponduje s rozhodnutím rady města, která poté, co ji vzala na svém zasedání na vědomí, uložila starostovi a tajemníkovi města celou záležitost předat k přešetření orgánům činným v trestním řízení.

Stěžovatelce se podle přesvědčení soudu prvního stupně v novém řízení nepodařilo prokázat, "že by se celá věc stala předmětem zájmu tisku aktivním jednáním žalovaného, ... ani že by žalovaný jakkoli šířil či sděloval nepravdivá tvrzení anebo obvinění, jež by zasáhla práva stěžovatelky chráněná ustanoveními § 11 a následujících občanského zákoníku".

Závěrem soud prvního stupně konstatoval, že s přihlédnutím k výsledkům dokazování a zjištěným okolnostem neshledal důvod vyhovět žalobě stěžovatelky, neboť nezjistil v jednání žalovaného neoprávněný zásah do osobnostních práv stěžovatelky, a proto nejsou dány předpoklady odpovědnosti podle ustanovení § 13 občanského zákoníku.

Rozsudek soudu prvního stupně napadla stěžovatelka odvoláním, proto ve věci rozhodoval, a to opakovaně, Vrchní soud v Praze. Ten ve svém rozsudku ze dne 14. 10. 2003 č. j. 1 Co 247/2003-214 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, neboť dospěl k závěru, že odvolání není důvodné, a konstatoval, že zpráva tajemníka D. byla jmenovaným vypracována na základě požadavků městského zastupitelstva, její zpracování nevybočilo z mezí výkonu jeho pracovní činnosti, byť některé pasáže obsahují nadbytečné subjektivní stanovisko či hodnocení zpracovatele, který se evidentně angažoval na straně nového vedení města, proti němuž byla stěžovatelka v politické opozici. Přes tyto konkrétní nedostatky shledal odvolací soud tuto zprávu za oprávněnou kritiku, i když tato kritika právě s ohledem na určité subjektivní poznatky není plně objektivní. K tomu, aby bylo možné dospět k závěru, že konkrétní subjekt prováděl oprávněnou kritiku, je však vždy nezbytné zjistit, tak jako tomu bylo v dané věci, zda kritika vycházela z reálných podkladů, což bylo potvrzeno. Tomuto závěru nadto svědčí i obsah stanoviska Ministerstva vnitra, odboru pro místní správu ze dne 24. 2. 2000 č. j. MC/1-197/2000, které považuje předmětnou zprávu za opodstatněnou.

Odvolací soud dále zdůraznil, že předmětná zpráva stěžovatelku nijak neskandalizovala, neboť byla projednána na místech k tomu určených, a údaje v ní uvedené se týkaly výlučně činností stěžovatelky spojených s výkonem její tehdejší funkce starosty. V souvislosti s posledně uvedenou skutečností odvolací soud poznamenal, že přijetím veřejné funkce starostky se stěžovatelka stala osobou veřejně známou, a musela být tedy srozuměna i s tím, že její jednání se může stát předmětem kontroly, že může být hodnoceno a kritizováno s negativním celkovým vyzněním.

Jestliže tedy předmětná zpráva se zmiňuje o "vážném podezření ze zneužívání pravomoci veřejného činitele, a to zejména bývalou starostkou města", nelze z této citace dovodit porušení zásady presumpce nevinu stěžovatelky. Ve svém usnesení ostatně Rada města Nová Role vzala předmětnou zprávu na vědomí a uložila tajemníkovi městského úřadu a starostovi města, aby "celou věc předali k přešetření orgánům činným v trestním řízení".

Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně i v tom, že stěžovatelce se nepodařilo prokázat, že by žalovaný tvrzení obsažená ve zprávě jakýmkoli způsobem šířil na veřejnosti; pokud se tato záležitost stala předmětem zájmu tisku, stalo se tak proto, že na základě usnesení městského zastupitelstva byla veškerá veřejná zasedání v nezkráceném znění vysílána v kabelové televizi, což odpovídá článku 17 Listiny, umožňujícímu plné informování veřejnosti o činnosti jí zvolených samosprávných orgánů.

Závěrem odvolací soud shrnul, že provedením oprávněné kritiky dochází pouze k výkonu práv, z tohoto důvodu nejde o neoprávněný zásah do osobnostních práv chráněných ustanovením § 11 a násl. občanského zákoníku a čl. 10 Listiny.

Ústavní soud po zvážení námitek stěžovatelky ve vztahu k tvrzenému porušení jejího práva ve smyslu čl. 10 odst. 1 Listiny a obsahu připojeného spisu Krajského soudu v Plzni sp. zn. 19 C 33/2002 dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

Jádrem předmětné ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatelky se skutkovými zjištěními obecných soudů a z nich vyvozenými právními závěry, a to zejména z toho důvodu, že podle názoru stěžovatelky soud prvního stupně i soud odvolací v řízení nepostupovaly v souladu s pokynem dovolacího soudu.

S tímto názorem stěžovatelky Ústavní soud nesouhlasí, neboť z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 4. 2002 č. j. 28 Cdo 1863/2001-130 je zřejmé, že dovolací uložil nejprve objasnit skutečnou povahu sporného tvrzení a údajů v něm obsažených, a teprve poté posoudit, zda by mohlo případně jít, i s ohledem na jejich obsah, formu a cíle jen o upozornění nebo podnět nebo objektivně došlo ke sdělení či šíření nepravdivého tvrzení anebo obvinění, tj. po doplnění dokazování mělo být zjištěno, zda došlo či nedošlo k zásahu do osobnostních práv stěžovatelky.

Z protokolu o jednání před soudem prvního stupně (na č. l. 169) a před soudem odvolacím (na č. l. 211) vyplývá, že veškeré důkazy, jejichž provedení strany sporu navrhly, byly provedeny. Námítka stěžovatelky, že "z provedených důkazů lze i dovodit, že v daném případě šlo o cílenou pomluvu, s cílem její osobní a potažmo i politické diskreditace" neobstojí. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu v otázce hodnocení provedených důkazů je vždy respektováno pravidlo, že zásada volného hodnocení důkazů je výrazem ústavního principu nezávislosti soudů, zakotveného v čl. 82 Ústavy, kterému odpovídá znění ustanovení § 132 občanského soudního řádu. Do procesu dokazování a hodnocení důkazů by Ústavnímu soudu příslušelo zasahovat pouze tehdy, pokud by postupem obecných soudů došlo k porušení principu spravedlivého soudního řízení, tedy k takové skutečnosti, jež by odůvodňovala závěr, že obecné soudy porušily jim uloženou povinnost hodnotit každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti.

Tak tomu v dané věci není. Oba obecné soudy své skutkové a právní závěry v souladu se zákonem odpovídajícím způsobem vyložily (§ 157 odst. 2 o. s. ř.), a Ústavní soud neshledal důvody, aby na nich cokoli změnil.

Oba obecné soudy shodně dovodily, že předmětná zpráva tajemníka D. nebyla kritikou nepřipustnou, neboť jejím účelem nebylo, jak se domnívá stěžovatelka, urazit ji či porušit jiné její osobnostní právo, ale na základě požadavku zastupitelstva města ze skutečných podkladů

zjistit případné nedostatky, jež by mohly být podkladem pro zjednání nápravy, případně vyvození odpovídajících důsledků.

V ústavní stížnosti mimo odkaz na údajné porušení čl. 10 Listiny schází jakákoli ústavně právní argumentace, a mimo své hodnocení důkazů provedených před soudy obou stupňů stěžovatelka nenabízí nic, co by mohlo být předmětem přezkumu Ústavním soudem. Lze poznamenat, že ve shodě s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva je nutné každý případ porušování osobnostních práv konkrétní fyzické osoby posuzovat zvláště při zvažování všech aspektů věci. Je třeba vzít v úvahu veškeré souvislosti, na jejichž základě byla dotyčná prohlášení učiněna, zda napadený "zásah" odpovídal společenské potřebě, a zda byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli.

Ve vztahu k osobám veřejně známým, či politicky činným Ústavní soud vychází z přesvědčení, že právo kritiky, zakotvené v čl. 17 odst. 2 Listiny a čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, které je neoddělitelnou součástí svobody projevu a práva na informace, musí respektovat rovnováhu mezi tímto právem a osobnostními právy konkrétního subjektu a nemůže překračovat určité hranice spojené s atributy demokratické společnosti. Takto vymezené mantinely ve vztahu k fyzické osobě, která jedná či vystupuje jako "veřejná osoba", jsou širší, než ve vztahu k osobě soukromé.

Toto nazírání není důsledkem jakési "degradace" ochrany osobnostních práv politika, jak naznačuje stěžovatelka, ale je přirozeným důsledkem jeho rozhodnutí učinit své jednání předmětem veřejné pozornosti, čímž se samozřejmě politik vědomě vystavuje pozorné a ne vždy objektivní kontrole svého jednání a chování, a to jak ze strany svých voličů či členů stejné politické strany, tak, a to zejména, ze strany politické opozice, novinářů i všech občanů. Nevyhnutelnou stránkou výkonu veřejné funkce je tedy nutnost větší míry tolerance k negativním postojům či hodnocením, kterým se osoba veřejně činná vystavuje přijetím této funkce, a nikoli v neposlední řadě i srozumění takové osoby se snášením důsledků vyvozených z její společenské a politické odpovědnosti. Zda je skutečně ochotna konkrétní fyzická osoba tyto nepříjemné stránky svého postavení snášet či nikoli záleží na jejím vlastním uvážení.

Ústavní soud ze všech shora uvedených důvodů mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků ústavní stížnost odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jako zjevně neopodstatněnou.

Poučení:

Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 17. února 2005